

AS TRES FUNCÍONS DO MONTE PARA UNHA XESTIÓN PERDURÁBEL

CMVMC DE SANTIAGO DE COVELO

Alexandre Cendón*

A función ecolóxica, económica e social do monte son os tres eixos que marcan o quefacer desta Comunidade de montes veciñais en man común do Concello de Covelo, na comarca da Paradanta. A partir destes eixos e cos veciños e veciñas como protagonistas, a xestión forestal destes montes camiña pola senda da sustentabilidade.

Alexandre Cendón.

A Comunidade protexe as súas turbeiras e divulga os seus importantes valores ecolóxicos.

Boa parte da planificación e ordenación dun monte veciñal comeza polo coñecemento do mesmo dun xeito pormenorizado. Os seus lindes, a súa historia, a súa toponimia, o seu clima, vexetación, orografía..., xunto coa súa senlleira herdanza xeolóxica, cultural e até política e social: é a partir deste coñecemento como a xestión forestal cobra sentido e se pode realizar de maneira responsable. E isto conséguese, no día a día, coa busca de documentación, coas visitas cotiás ao terreo e co diálogo constante entre a Xunta rectora, as asembleas horizontais, a veciñanza máis vella, a Administración e o persoal técnico cualificado.

A grandes trazos podemos definir o monte comunal da Parroquia de Covelo coma a mestura dun monte deforestado na súa historia máis recente polo *sobre-pastoreo*, a presenza de plantacións de piñeiros (en grande parte rubios, *Pinus sylvestris*) impostas dende a cúpula gobernamental a mediados do século pasado e a paisaxe accidentada típica da media montaña galega formada por cotos, cumes, chans, valgadas, cavorcos, ríos e brañas. Das súas case que 700 Ha de superficie, a metade correspóndense con masas arbóreas compostas por plan-

tacións, bosques de ribeira e pequenos bosques autóctonos incipientes de rexeneración natural, mentres que outro tanto está composto por superficies de matogueira (algunha húmida con *Erica ciliaris* e *Erica tetralix* e polo tanto considerada de interese comunitario) e grandes extensións de pasteiros.

Paradoxalmente, o abandono maioritario da actividade gandeira, e os outros labores do agro tradicional, maila introdución da silvicultura, están a favorecer un novo renacer do monte, onde se lles abre un escenario renovado aos eidos

Alexandre Cendón.

Muíño restaurado pola Comunidade, na Portagreila.

social, ecolóxico e produtivo. Así, a produción de madeira conxúgase co aproveitamento gandeiro dun modo simbiótico, cun pouco de modernidade e un chisco de tradición: mentres que a comunidade xestiona directamente a madeira das plantacións, os veciños e veciñas pastorean individualmente o seu gando nos pasteiros habilitados para tal motivo. As dúas actividades, lonxe de se pexar mutuamente, contribúen unha á mantenza da outra. Se, por unha banda, os pasteiros están dispostos e intercalados de tal xeito que funcionan como devasas verdes entre as distintas parcelas destinadas ao aproveitamento madeireiro (onde as tallas nunca son a eito, senón selectivas mediante rareos), pola outra, cos cartos obtidos pola venda da madeira invístese no mantemento deses pasteiros con peches, cancelas, sementeiras, rozas... No entanto, os comuneiros e comuneiras poden continuar como antano a recoller leña, apañar o toxo e o carrasco para as cortes e tamén, como novidade, a procurar fungos e topar lugares para o seu espaxamento e lecer.

A función produtiva xoga un papel fundamental xa que, a fin de contas, sobre ela pivotan as actuacións e traballos que se realizan no monte. Desta maneira pódese investir na mellora da propiedade comunal e na súa conservación, atinxindo a catro aspectos básicos: o mantemento das plantacións, o coidado da súa rede de camiños, a protección e restauración dos seus bens arqueolóxicos e etnográficos e a preservación da biodiversidade (repartida nos seus diferentes hábitats e flora e fauna naturais).

A batalla contra o lume gánase ano tras ano, amais de coa disposición dos pasteiros, facendo rozas selectivas de prevención (mitigando así a tentación de queimar terreos por ser intransitábeis para as persoas), como os camiños, e os accesos ás cavadas, amais das faixas de

protección xunto ás vivendas e núcleos de poboación, as áreas de pastoreo en mato... Tamén realizando traballos silvícolas como podar, rarear e rozar baixo arborado, confinando as plantacións en terreos separados (evitando así a continuidade de moitas hectáreas de piñeiral e contribuíndo, polo tanto, á paisaxe en forma de mosaico) e, por último, levando a cabo un exhaustivo programa de coitado e rexeneración do bosque autóctono nas vagoadas e arredor dos ríos, axudando a se asentaren os árbores que crecen espontaneamente e plantando outras novas, sobre todo bidueiros (axudando deste xeito a loitar contra eventuais incendios e fixando asemade espazos para a biodiversidade).

Xunto a isto, a comunidade aposta pola erradicación das, afortunadamente, escasas zonas ou manchas de eucaliptal: recentemente os eucaliptos (*Eucalyptus globulus*) presentes na única parcela (de 5 Ha) inzada por estes pirofitos foron substituídos por bidueiros (*Betula alba*). Os pequenos bidueiros, aos poucos, irán rexenerando o solo antes ocupado polas frondosas, facilitando logo a aparición doutras especies autóctonas como as pereiras bravas (*Pyrus cordata*) e os carballos (*Quercus robur*).

Os labores na comunidade teñen en conta o patrimonio histórico propio. Co gallo da súa preservación, a comunidade realizou un estudo de investigación e localización do mesmo, tendo como resultado a catalogación de varias

Alexandre Cendón.

A Comunidade puxo en marcha a ruta de sendeirismo da Pedra do Lobo.

mámoas, petróglifos, un castro e até un asentamento romano. O legado etnográfico tamén se incluíu no mesmo estudo, contando con cruces de pedra, gravados de termo, pontellas, muíños, pozas de regadío..., culminando na restauración de varios muíños e do contorno do castro de Covelo e da súa cruz e petróglifo.

De xeito parello levouse a cabo un estudo do medio natural, para saber que tipo de hábitats conservar e que especies de flora e fauna están presentes no monte comunal. Entre a fauna cabe salientar a presenza do lobo (*Canis lupus signatus*), do corzo (*Capreolus capreolus*) e do porco bravo (*Sus scrofa*) amais de contar nos piñeirais de Fontefría cunha das poucas poboacións reprodutoras de bicotorto común en Galiza (*Loxia curvirostra*). Asemade, no devandito estudo

fixose un esforzo por delimitar as zonas ocupadas por turbeiras (as "porcas preñas") para rematar por sinalalas mediante paneis informativos para a divulgación dos seus valores ambientais coa súa riquísima biodiversidade derivada da súa natureza enchoupada nos que se salienta o seu rol como reservas de auga e reguladores do caudal dos ríos.

Co ánimo de achegar máis o monte aos veciños e veciñas e aos visitantes, e para unha maior valoración deste, a comunidade de Santiago de Covelo acaba de poñer en marcha unha ruta circular de sendeirismo onde se poden observar cada un dos hábitats que conforman o seu espazo, á vez que se poden ver algúns exemplos do patrimonio cultural do lugar. A través deste sendeiro sinalizado podemos ollar a transformación do medio natural por parte da cultura tradicional agrícola e gandeira propia da zona, así como os novos usos que o monte veciñal en man común vai tecendo para que a súa xestión sexa perdurable no tempo.

Hogano a Comunidade proxecta, a partir da venda da súa madeira, dotar ás casas da veciñanza de paneis térmicos solares para quentar a súa auga de consumo doméstico e contribuír así a un mundo máis xusto e sustentábel.

* Alexandre Cendón González é presidente da CMVMC de Santiago de Covelo.

NOVIDADES XERAIS

O club da ciencia

Unha colección que axudará a proporcionar aos máis pequenos unha educación en valores que lles permita converterse en cidadáns solidarios e comprometidos co mundo que os rodea. Os lectores e lectoras poderán gozar dunha lectura divertida e, ao tempo, descubrir os coñecementos científicos.

XERAIS

xerais@xerais.es • <http://www.xerais.es>

en galego todo o tempo